

O‘ZBEK QISSALARINING TARIXIY TADRIJI

Beknazarova Gulasal Qudrat qizi

Shahrisabz davlat pedagogika instituti, Til va adabiyot kafedrası o‘qituvchisi

E-mail: p4861734@gmail.com

Annotatsiya

Ushbu sohadagi o'zbek qissachiligi maqolalarining va taraqqiyot yo'nalishlari ilmiy boshqaruv tahlili. Qissa janrining xalq og'zaki ijodi, mumtoz adabiyot va zamonaviy o'zbek adabiyoti bilan bog'liq taraqqiyot jarayonlari yoritiladi. XX asr va mustaqillik davri qissachiligida yuz bergan janriy va uslubiy yangilanishlar tahlili. , qissa janrining ozbek adabiyotidagi o'rni va ahamiyati ilmiy manbalar asosida ochib beriladi.

Kalit so‘zlar: qissa, o'zbek adabiyoti, qissachilik, tarixiy taraqqiyot, badiiy tafakkur, nasr, janr, adabiy jarayon.

Аннотация

Научно-управленческий анализ статей и тенденций развития узбекской короткой прозы в этой области. Рассмотрены процессы развития жанра короткой прозы в контексте народного устного творчества, классической литературы и современной узбекской литературы. Проведен анализ жанровых и методологических нововведений, произошедших в короткой прозе XX века и в период независимости, а также раскрыта роль и значение жанра короткой прозы в узбекской литературе на основе научных источников.

Ключевые слова: короткая проза, узбекская литература, короткая проза, историческое развитие, художественная мысль, проза, жанр, литературный процесс.

Kirish

O'zbek taraqqiyot adabiyoti tarixiga ega bo'lib, unda turli janrlar shakllanib, takomillashib borgan. Ana shunday muhim va sarmahsul janrlardan biri qissa janridir. Qissa epik turning yiringlash darajasidan biri sifatida inson hayoti, uning ruhiy ruhiy holati, jamiyatdagi o'rni hamda ijtimoiy voqelikni kuchli aktda muhim kasb etadi. Ush janr hajman hikoyadan katta, romandan kichik bo'lib, voqealar rivojining nisbatan keng qamrovda yoritilishi, qahramonning chuqur ochib berishi va hayotiy muammolarning moddiy talqini bilan ajralib turadi.

O'zbekiston tarixiy xalqimizning boy ma'naviy merosi, tarixiy taraqqiyoti hamda milliy badiiy tafakkurning shakllanish jarayoni bilan bog'liqdir. Qissa janrining dastlabki ko'rinishlari xalq og'zaki ijodi namunalarida, afsona, rivoyat, ertak va dostonlarda mavjud. Ush asarlarda voqealarning ketma-ket rivojlanishi, qahramonlarning sarguzashtlari va insoniy fazilatlarining tasviri ifodasi qissa janrining shakllani. Sharq adabiyotida keng tarqalgan qissachilik an'analari turkiy xalqlar adabiyoti taraqqiyotiga ham katta ta'sir ko'rsatgan. “Qisasi Rabg'uziy”, “Qissasi Yusuf” kabi asarlar o'zbek nasrining birinchi namunalaridan biri sifatida qissachilik taraqqiyotida muhim o'rin tutadi. Ush asar diniy, axloqiy va tarixiy mavzular tasvirlangan bo'lib, ular keyingi davr o'zbek nasrining rivojlanishiga kuchli ta'sir ko'rsatgan. O'zbek qissachiligining taraqqiyotida mumtoz adabiyotning ijodi ham muhim chop ega. Mumtoz qissa mustaqil jan adabiyotr sifatida to'liq shakllanmagan bo'lsa-da, ko'plab nasriy va nazmiy asarlarda qissaga xos syujet qurilishi, obrazlar

tizimi va voqeabandlik vositalari mavjud. yana, Alisher Navoiy ijodidagi badiiy tafakkur, insonparvarlik g'oyalari va mukammal obrazlar tizimi keyingi davr qissachiligi rivojiga ta'sir ko'rsatgan. XIX asr oxiri va XX asr boshlarida jadid adabiyoti ta'sirida o'zbek nasrida yangi bosqich boshlandi. Milliy uyg'onish g'oyalari, ma'rifatparvarlik harakati va ijtimoiy taraqqiyotga bo'lgan intilish adabiyotning mazmuni va shakllangan yangilanishiga sabab bo'ldi. Shu davrdagi qissa yangi paydo bo'lishi natijasida janri ham yangi paydo bo'ldi. Yozuvchilar xalq hayotidagi, ijtimoiy tengsizlikni, ilm-ma'rifat masalalarini va inson taqdirini realistik tasvirlashga e'tibor qaratdilar. XX asr o'zbek qissachiligi tarixida alohida o'rin tutadi. Mustaqillik yillarida esa o'zbek qissachiligi yangi rivojlanish bosqichiga ko'tarildi. Milliy qadriyatlarning tiklanishi, tarixiy xotirani qayta anglash, inson erkinligi va ma'naviy kamolot masalalariga e'tibor kuchaydi. Zamonaviy qissalarda milliy o'zlik haqiqati, ma'naviy va globalashuv jarayonlarining hayotiga ta'siri kabi muammolarni hal qilish keng yoritilmoqda. Bu esa qissa janrining zamon talablari asosida rivojlanayotganini ko'rsatadi. Bugungi kunda o'zbek qissachiligi adabiyotning eng faol va rivojlanayotgan milliy yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Janrning tarixiy taraqqiyotini o'rganish ilmiy adabiyotshunoslik nuqtai nazaridan, balki xalqning ma'naviy-madaniy merosini chuqur anglash uchun ham muhim ahamiyatga ega. Shu bois ushbu maqolada o'zbek qissalarining tarixiy tadriji, sud shakllanish jarayonlari, janriy xususiyatlari va zamonaviy taraqqiyot tendensiyalari ilmiy-nazariy tahlil tahlillari. Ushbu tadqiqotning asosiy maqsadi qissa janrining o'zbek adabiyoti tarixi o'rni va ahamiyatini oshirish hamda uning taraqqiyot taraqqiyotini ilmiy asosda ishlab chiqarishdan iborat. Tarixiy mavzu o'zbek qissachiligining muhim yo'nalishlaridan biridir. Tarixiy qissalarda xalqning o'tmishi, milliy qahramonlar faoliyati, ijtimoiy-siyosiy voqealar va tarixiy jarayonlar badiiy talqin rivojlanishi. Tarixiy qissalarda yozuvchi tarixiy haqiqat va badiiy to'qima uyg'unligini saqlashga intiladi. kundalik o'tmish voqealari zamonaviy o'quvchi uchun tushunarli va qiziqarli shaklda namoyon bo'ladi. Milliy qahramonlar, jadidlar harakati, istiqlol uchun kurash va xalqning ma'naviy merosi bilan bog'liq mavzular qissalarda keng tasvirlandi. Bu esa janrning tematik darajasini oshirish, uning tarbiyaviy ahamiyatini oshirishdir.

O'zbek qissachiligining milliy adabiyot taraqqiyotidagi o'rni. Qissa janri o'zbek adabiyotining eng serqirra va janrlaridan biri hayoti. U xalqning ma'naviy dunyosi, tarixiy xotirasi va ijtimoiy hayotini yuksalishda muhim o'rin tutadi. Janrning ko'p asrlik taraqqiyot adabiyoti uning o'zbekidagi mustahkam mavqeyini mustahkamlash. Xalq og'zaki ijodi, mumtoz adabiyot, jadidchilik harakati, sovet davri va mustaqillik yillari qissachilik taraqqiyotining muhim bosqichlarini tashkil etadi. Shu sababli o'zbek qissachiligi milliy adabiyot tarixining ajralmas qismi sifatida ilmiy asoslangan chuqur o'rganilishi zarur.

Mumtoz adabiyotda qissa. Mumtoz o'zbek adabiyotida qissa alohida janr sifatida ishlab chiqilmagan bo'lsa-da, ko'plab nasriy va nazmiy asarlarda qissaga xos bo'ladi. bu, XV asrda yashab ijod qilgan. Navoiy yaratgan " Xamsa" da bu janrni kuzatish mumkin. XIX asr oxiri va XX asr boshlarida jadid adabiyoti milliy nasr taraqqiyotiga yangi ruh olib kirdilar. Bu jamiyatdagi milliy ijtimoiy muammolar, ma'rifatparvarlik g'oyalari va uyg'onish masalalari adabiyot asarlarning jamiyat mavzusiga aylandi. XX asr o'zbek qissasi tarixida eng sermahsul davrlardan biri keladi. Bu davrda qissa mustaqil janr sifatida shakllanib, keng rOybek , G'afur G'ulom , Abdulla Qahhor, Said Ahmad ,Pirimqul Qodirov kabilar. Bu davr qissalarida mehnatkash inson obrazi, urush va urushdan keyingi og'ir hayot keltirilgan. Mustaqillik yil o'zbek qissachiligi yangi bosqichlarida ko'tarildi O'zbek qissachiligining tarixiy tadriji milliy adabiyotimizning shakllanish va rivojlanish jarayonlarini o'zida mujassam etgan murakkab hamda uzluksiz jarayondir. Qissa janri xalq og'zaki

ijodi an'analari, mumtoz adabiyot merosi, jadidchilik harakati, XX asr nasri va mustaqillik davri adabiyoti tajribalari asosida takomillashib, bugungi kunda o'zbek adabiyotining faol rivojlanayotgan janrlaridan biriga aylandi. Qayd etilishicha, taraqqiyot va taraqqiyot, ijtimoiy va ma'naviy hayoti bilan bevosita bog'liq holda kechgan. dunyo xalq'zaki ijodida uchragan qissaviy unchalik emas, yozma adabiyotda mustaqil badiiy shakl sifatida rivojlandi. Mumtoz adabiyot qissachilikning g'oyaviy-badiiy asoslarini boy bergan bo'lsa, jadid adabiyotiga realistik tasvir, ma'rifatparvarlik va milliy uyg'onish g'oyalarini olib kirdi. XX asrda qissa janri o'zining eng sermahsul tizimlaridan birini boshdan kechirdi. Bu davrlarda inson taqdiri, mehnat va urush mavzulari, axloqiy-ma'naviy muammolar, jamiyat taraqqiyoti bilan. Mustaqillik orqali esa qissachilik yangi mazmun va yangi manzaralar bilan boyidi. Milliy resurslarni tiklash, tarixiy xotirani qayta anglash, insonligi va ma'naviy kamolot masalalariga e'tiborning kuchayishi qissa mavzu doirasini yanada erkin erkindir. Zamonaviy qissalarda inson va jamiyat munosabatlari, globallashuv jarayonlari, milliy o'zlikni anglash, ma'naviy tanlov va shaxsiy ruhiy olami yangicha talqin qilinmoqda. Bugungi kunda o'zbek qissachiligi va umuminsoniy qadriyatlarni milliy uyg'unlashtirgan holda rivojlanmoqda. Zamonaviy adiblar an'anaviy qissachilik tajribalaridan unumli olib borish bilan birga yangi uslublar va estetik izlanishlarni ham qo'llamoqdalar. Bu esa janrning istiqbolda ham o'ziga xos keng imkoniyatlar ko'proq.

Xulosa

Xulosa qilib milliy tarixi bilan, o'zbek qissay tadriji adabiyot taraqqiyotining qismlari bo'lib, u xalqning ma'naviy hayoti, tarixiy xotirasi va badiiy tafakkurining muhim yutuqlarini o'zida aks ettiradi. Qissa janrining ko'p asrlik taraqqiyot yo'li milliy o'zbek adabiyoti, balki jahon badiiy tafakkur tizimidagi munosib o'rnini belgilab beradi. Shu bois o'zbek qissani ilmiy tekshirish o'rganish, uning janriy xususiyatlarini va taraqqiyot tendensiyalarini tadqiq etish adabiyotshunoslikni rivojlantirishdan biri bo'lib qolaveradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Qo'shjonov M. O'zbek adabiyotida qissa janri. – Toshkent: Fan, 1985.
2. Solijonov Y. Adabiyotshunoslik aso– Toshkent: O'qituvchi, 2007.
3. Umurov H. Adabiyot nazariyasi. – T
4. Quronov D. Adabiyotshunoslikka kirish. – Toshkent: "Akademnashr", 2018.
5. Rabg'uziy N. Qisasi Rabg'uziy. – Toshkent: Yozuvchi, 1990.
6. Abdulla Qahhor . Tanlangan asarlar. – Toshkent: Sharq, 2018.
7. Said Ahmad. Tanlangan asarlar. – Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi nashriyot, 2015.
8. Pirimqul Qodirov . Tanlangan asarlar. - Toshke
9. Mamajonov S. O'zbek nasri taraqqiyoti masalalari. – Toshkent: Fan